

Personalutbildning inom förvaltningar och företag har utvecklats i stor omfattning under de senaste åren. Utbildningens roll som förändringsåtgärd betonas alltmer. Utbildningsteknologin har vunnit snabb spridning men utsätts numera för betydande kritik.

Samtidigt håller andra former och metoder för personalutbildning på att växa fram, t ex organisk utbildning, gruppdynamiska metoder och organisationsutveckling (OU). Oklarhet råder dock beträffande teoribakgrund för dessa olika synsätt på utbildning.

Rapportens syfte är därför att beskriva och jämföra olika synsätt på personalutbildning i organisationer och att belysa nyare former för personalutbildning. Särskilt beskrivs den inlärnings och motivationspsykologiska bakgrunden för olika synsätt och metoder. Vidare sambandet mellan organisationssyn och utbildningssyn och konsekvenser av detta.

Rapporten utgår från en indelning i konnektionistiska och kognitiva inläringsteorier. Som företrädare för konnektionisterna nämns Skinner som genom sin forskning kring operant betingning betytt mycket för utbildningsteknologins framväxt. Vidare beskrivs moderna kognitivister främst Bruner och Piaget. Deras synsätt på inläring utgår bl a från att individen betraktas som aktiv och självstyrande, att inläring sker i ett meningsfullt sammanhang och att medverkan i utbildningsprocessen äger rum.

Sambandet inläring motivation understryks. Särskilt pekas på de sociala, samt aktivitets och självförverkligandemotivens betydelse för inläring. Social inläring genom gruppåverkan konstateras ha betydande effekt särskilt för attitydförändring i utbildningssammanhang.

Mot bakgrund härav beskrivs undervisningsteknologin och dess framväxt i Sverige. Denna bygger på konnektionistiska inläringsteorier och betonar bl a systemtänkande och effektivitetsbegrepp i utbildningen. Samtidigt påvisas hur begreppet delvis förändrat innebörd från strikt konnektionistiskt till en vidare tvärvetenskaplig, systematisk, innebörd. Mot undervisningsteknologin riktas allt större invändningar.

Inläringsteoretisk, organisationsteoretisk och ideologisk demokratisk kritik redovisas därför. Även undervisningsteknologins positiva effekter påpekas. Därefter analyseras begreppet organisk utbildning. Denna bygger på kognitiv inläringsteori och anses innebära en förskjutning av tyngdpunkten från "utbildning" mot "lärande". Bl a betonas att lärandet är en aktiv process som ständigt pågår, att den som lär arbetar efter egen stil, att man lär bäst tillsammans med andra samt att lärandet måste styras av individernas och andra intressenters behov och mål. Kritik mot den "organiska utbildningsskolan" framföres också.

Den organiska utbildningsformen jämförs sedan med undervisningsteknologin. Gruppdynamisk utbildning och organisationsutveckling (OU) som pedagogisk fenomen beskrivs och kommenteras. Därefter beskrivs hur olika utbildningssyn i en organisation har samband med den organisationssyn som råder. Sambandet har konsekvenser för bl a utbildningens mål och uppläggning inom en organisation.

En jämförelse i viktiga avseenden mellan mekanisk och organisk utbildningssystem presenteras i tabellform. Vidare kommenteras vilken roll utbildningsfunktionen inom en organisation kan ha beroende på synsätt.

Slutligen beskrivs en situationsinriktad pedagogisk "arbetsmodell".

Huvudinnehållet i denna är följande:

- - Utbildning, inläring och utveckling är samverkande funktioner.
- - Utbildning kan mer aktivt utvecklas med hjälp av aktuell pedagogisk och organisationsteoretisk teori.
- - Intressestyrning över behov-, mål-, genomförande och utvärderingsfrågorna.
- - En helhetssyn är viktig beträffande samspelet mellan olika variabler i utbildningssituationer såsom lärare - elev, grupp - stoff.
- - Ett flexibelt metodval betonas.
- - Effektivitet i utbildningssituationer bör uppfattas som dels måluppfyllelse för organisationen, dels tillfredsställelse för den enskilde.

Behovet av fortsatt forskning kring personalutbildning betonas, t ex i fråga om betingelser för inläring, kommunikationsprocesser, grupporienterade pedagogiska metoder samt utbildningseffekter.